

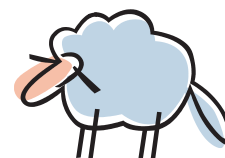
Hembygdsbladet

Årgång 15, nummer 4
Augusti 2013

Enhörna Hembygdsförenings
informationsskrift

HÖSTMARKNAD

Söndagen den 25 augusti, kl. 13-16

HEMBYGDSMUSEET

Hembygdsföreningens årliga höstmarknad vid museet genomförs som vanligt sista söndagen i augusti. Hemvändardagen har den kommit att kallas då gamla och nya enhörnabor samlas för att träffas och höra vad som hänt sedan sist. Som seden bjuder har vi försäljning av lokala alster.

- * grönsaker och honung från trakten * saft och sylt *
- * hemslöjd från bygden * fiskdamm för barnen * kaffeservering *
- * grillad korv * hembakat bröd * tombola * fårklappning *
- * utställning av veteranfordon * konstverk * underhållning *

Marknadsaktiviteter!

En mamma försöker
tränga sig i traktorkön

Restaurangchefen Kicki
med kökspersonal

V Ä L K O M M E N

PS Vi tar mycket gärna emot saker till lotterivinster, hör av dig till Olle. Anne-Marie tar gärna emot alla sorters hembakt bröd.

Vill du delta på marknaden? Hör av dig till Olle (eller någon i styrelsen) före 23/8 så får du en plats tilldelad. (0708 441576 / 08 55044037 / olov.karlsson@live.se)

Marknadsloppis => rea på saker från hembygdsföreningens gömmor.

Genom åren har vi fått massvis med saker från privatpersoner, nedlagda skolor, dödsbon, stugrensningar, mm. Det har nu blivit så mycket att vi måste göra oss av med en del och därför har vi en egen loppis på höstmarknaden.

Passa på och fynda bland porslin, glas, textilier, vykort, prydnadssaker, bestick, böcker, utställningsföremål, verktyg, skolbänkar, kyrksoffor och mycket annat.

Kvinnokraft i Enhörna

Visst är det i mötet oss emellan, vare sig vi är fjärde/femte generation- eller helt nyinflyttade, unga eller gamla, som vårt samhälle danas?

Mitt löfte är att försöka porträttera Enhörnakvinnor som på olika sätt har bidragit till att vår lilla del av världen är det den är. Ett intressant sätt att lära känna den bygd vi valt att leva i. Hitflyttad för 33 år sedan, men..... lite *utsocknes* har jag haft anledning att reflektera över det här med bygdegemenskap. Skiljer sig det sociala engagemanget mellan stad och landsbygd? Hur och varför, i så fall? Vår familj omslöt av ett enastående välkomnande till Klockargården i glädje över att vi förde med så många barn till en då befarad avfolkningsbygd. Denna *Enhörnaanda* har visats oss även vid senare tillfällen.

Vilka är de Enhörnakvinnor som har trampat upp stigarna åt oss när det gäller detta? I min lilla studie av foton, utställningsskrifter osv, finner man oftast benämningar som, grevinnan Aminoff, Hilma Karlsson, Mia Isaksson och syster Hedvig, kända som engagerade och handlingskraftiga personer, vars gärningar på något sätt består. Dessa och flera kommer att porträtteras i en särskild samlingsskrift som är under utformning. Teamwork är spännande, så du är välkommen, av

ren nyfikenhet eller av kunskap, att bidra med tankar och tips om vilka Enhörnakvinnor vi bör lyfta fram i ljust.

En titel *"Ängeln utanför Åhlens"*

av Jan Sandberg tilldrar sig mitt intresse. Den berättar om frälsningssoldaten Christina Sandberg som i mer än fyrtio år stod med sin bössa och tidningen Stridsropet, utanför Åhlens, mitt i centrum. Hennes gärning skildras som att "hon gjorde skillnad för många människor genom sitt engagemang och sin lyhördhet för andras behov."

I en omröstning i Länstidningen år 1999 utsågs Christina till **Seklets Södertäljebo**.

Men hon är Enhörnakvinnan som verkade i sta'n, blev folkkär i dess rätta bemärkelse och fick den främsta utmärkelsen av alla.

Christina Sandberg är den första kvinnan i vår serie om starka Enhörnakvinnor.

/Birgitta

Starka Enhörnakvinnor 1 - Christina Sandberg

Christina föddes 1919 i Härad i en statarfamilj under mycket knappa omständigheter. Vid fem års ålder flyttade man till Överenhörna där hennes far fick arbete på Ekensberg och Jursta gård. Den stora familjen på åtta personer skulle dela utrymmet i en stuga på ett rum och kök utan bekvämligheter. Hon blev tvungen att hjälpa till med lättare sysslor trots sin ringa ålder.

Vid sju års ålder började Christina "småskolan" (nu hembygdsmuseet) med en ung, engagerad och nytexaminerad lärarinna, Mia Isaksson.

Tre år senare, fick hon gå tvärs över vägen till "storskolan". Där fick hon en sträng manlig lärare. Han var alltid försedd med käpp och knölpåk som han använde flitigt för att banka in vett och fason i elever som inte lydde eller kunde läxorna (enligt sonen Jan).

Christina var dock lugn, lite blyg och skötte sig väl så läraren berömde henne och *"sa att hon läste som en präst."*

07-026. Över-Enhörna kyrka. Kyrkoherde Hans Brehmer med konfirmander från Ytter-och Över-Enhörna. År 1933. Inringad syns Christina Löqvist (Sandberg)

Efter skoldagen fortsatte hon att hjälpa till hemma med att bära ut slaskhinken, hämta vatten, tvätta vid sjön osv. Det gick åt mycket vatten till en så stor familj.

Vid tretton års ålder fick hon flytta till Stallarholmen för att vara hushållerska åt sin bror. Där stannade hon i ett och ett halvt år innan hon återvände till Enhörna. Väl tillbaka behövde hon ett arbete. Hon beslöt sig för att fråga om dom behövde hjälp på Nöttesta Pensionat (stiftelsen Emyhemmet). Hon fick träffa föreståndarinnan syster Hedvig, en dam med pondus och pli på dom anställda och fick börja som köksa. Syster Hedvig ville snart att hon skulle börja som andra husa då hon sett att Christina skött arbetet så omsorgsfullt och noggrant.

När kriget kom 1939, blev pensionatet tvunget att stänga på vintrarna p.g.a. dålig beläggning. Varorna ransonerades och pensionatets kuponger räckte inte för att ha öppet. Christina var nu tjugo år. Hennes föräldrar var inte längre i livet och hon hade inget hem att återvända till när pensionatet stängde.

En hatt & mössfabrik i Södertälje sökte hjälp, så Christina tog bussen in och knackade på. Mannen som tog emot henne kände hon igen som en av besökarna på pensionatet. Hon fick anställning utan vare sig intervju eller referenser.

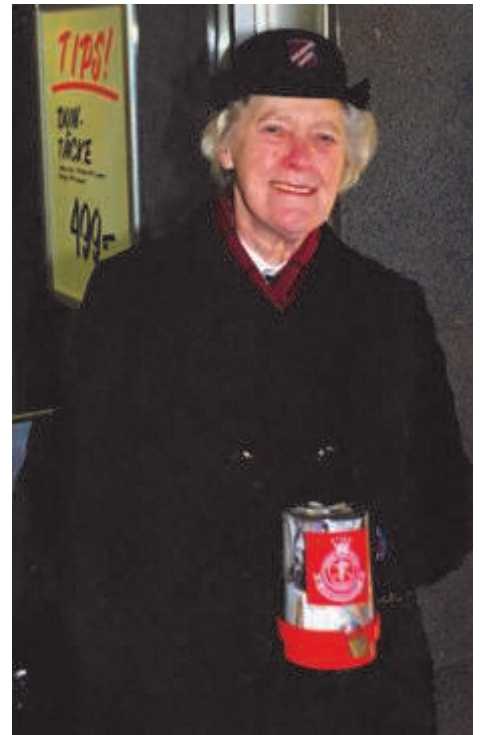
När Christina arbetade på pensionatet handlade hon på Sturks Livs som låg strax nedanför pensionatet. Där arbetade Arthur Sandberg och snart blev dom ett par. Syster Hedvig tyckte

mycket bra om honom och bjöd vid flera tillfällen på middag på pensionatets bekostnad.

I juni 1945 gifte dom sig. Ovanför pensionatet låg en liten stuga, ägd av stiftelsen Emyhemmet, som dom fick hyra. Paret flyttade permanent till Södertälje 1953.

Christina Sandberg, en stark Enhörnakvinna och minnesvärd förebild i medmänsklighet.

/Birgitta

Christina Sandberg som vi minns henne. Året är 2002

Facklan, ett konstverk av Åke Falk

Det har nu gått ett år sedan det stod klart att verksamheten vid Falkgården kommer att upphöra. Många personer har hört av sig och önskat att vi på något sätt skulle bevara minnet av gården med dess konstverk. Om inget görs riskerar vi att såväl gården som konstnärsparet Åke och Ulla Falk försvinner i glömska.

Tillsammans med Åke och Ullas son Christer har vi kommit överens om att placera ett större konstverk på en plats som är synlig för alla och i ett senare skede skapa en utställning i Hembygds museet.

Platsen vi valt för att visa upp konstverket är mitt i Lill-Als korset inte långt från hembygdsgranen. Verket som gjorts av Åke Falk kallas Facklan. Facklan är ett 8 meter högt "torn" bestående av fundament där två spårvagnsrälsar är resta. Mellan rälsarna finns vita stenar med infällda glasmosaiker. På toppen syns en installation av vridna järnrör som omsluter en lampa i form av en fackla.

Invigningen av konstverket kommer att ske senare i höst, men redan under augusti påbörjas resningen.

Datum för invigningen kommer att meddelas i ett extra Hembygdsblad där vi också berättar mer om bakgrunden till flytten och hur den genomfördes.

/Leif

Enhörna Hembygdsmuseum

Öppet Söndagar 13 - 16

En trogen museibesökare

**Gör en utflykt till vårt Hembygdsmuseum vid
Överenhörna kyrka.**

Njut av miljön och spännande utställningar.

**Kaffeservering i syrenbersån, lekplats för
barnen, klappvänliga får.**

Fri entré

2013 års Nationaldagsfirande

Hembygdsföreningens nationaldagsfirande vid museet har blivit en tradition i Enhörna. I år hade vi ett fantastiskt väder och över 200 enhörnabor hade sökt sig till museet.

Sång och musik av vår fantastiska enhörnakör inledde programmet, därefter följde allsång, tal, mera enhörnakör och avslutningsvis nationalsången.

Den satsning på att visa kvinnomiljöer från det gamla Enhörna märktes också i allsången. Cay hade valt ut två kända sånger med kvinnoanknytning, *Det är kvinnan bakom allt* samt *Syföreningsboogie*.

Det traditionella nationaldagstalet hölls i år av tre olika talare som var och en talade på temat Starka enhörnakvinnor.

Anne-Marie Andersson inledde med att berätta om sin "fröken", lärarinnan Mia Isaksson. Mia kom till Enhörna 1927, direkt efter sin examen, och stannade till sin pensionering 1966. Många instämmande nickar syntes i publiken när Anne-Marie berättade episoder från Mias tid i småskolan.

Anne-Marie med fröken Mia

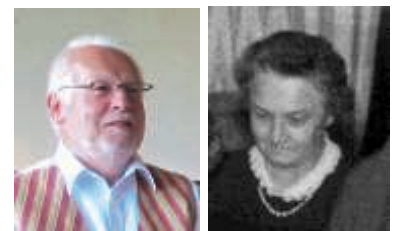
Helena Cronholm leder kören

Britt-Mari Gylefors presenterade en annan stark enhörnakvinna, sin faster Gunhild Hedengren. Gullan var en mycket viljestark kvinna som fick ta hand om hem och jordbruk när hennes man blev förlamad. Vid 50 års åldern började Gullan en ny karriär som Enhörnas första infödda hemsamarit.

Britt-Mari med faster Gullan

Olle Karlsson trollband sedan publiken genom att berätta om sin farmor, Hilma Karlsson. Hilma var ytterligare en av dessa starka kvinnor som utöver hem och arbete också hann engagera sig i olika ideella aktiviteter i Enhörna. Hilma blev den siste vaktmästaren i Överenhörna kyrkskola (museet).

Olle med farmor Hilma

Dessa tre kvinnor kommer att ingå i Birgitta Allmos serie om starka enhörnakvinnor.

Nationaldagsfirandet avslutades sedan med nationalsången. Efter det öppnades dörrarna till de båda museerna och 2013-års museisäsong hade startat.

/Leif

FRÅN SOCKENSTUFVA TILL KOMMUNALRUM

Sockenstugan vid Äleby prästgård blev platsen för gamla tiders sockenstämmor. Ett passande läge då kyrkoherden oftast var ordförande och fordom en av de få skriv- och läskunnige i socknen. Dåtida sockenstämma, ett forum för såväl kyrkliga som andra ärenden till 1862 då den ersattes av en kommunal- och en kyrkstämma.

Den gamla sockenstugan vid Äleby

Vid byggnad och underhåll av sockenstuga gällde samma regler som för kyrkobyggnad. Före 1876 *årlåg skyldigheten alla, "som i socknen bo" hvarvid byggnadsvirke, körslor och annan kostnad utgjordes efter hemmantalet och dagsverken efter matlagen.*

Över-Enhörnas Sockenstuga från 1500-talet är Enhörnas äldsta profana byggnad. Utöver vad som genom åren torde ha varit nödvändiga reparationer är huset utan annan betydande påverkan än det förändrade taket. När fick huset fönster? Har där tidigt varit endast takfönster? De frågorna får inget svar.

Vi finner här en gammal ryggåsstuga – en byggnad utan innertak. Från tiden är också den låga dörröppningen. Upp till takåsen går väggen som skiljer Sockenstugan från ett mindre gavelrum. Rummet har nu innertak mellan takåsarna och snedtak nedåt mot långsidorna samt vitkalkad öppen eldstad på långväggen. Husets källare, med valv i gråsten, har "murning i 1500-talsstil."

Endast bakväggen är bevarad av Sockenstugans hornhård. Enligt sägnen lär en av Enhörnas gamla präster låtit riva hård och skorsten för att så få avhysa fattighjonet som huserade där. Det torde varit efter 1803 då byggnaden inte längre användes som Över-Enhörnas Sockenstuga.

Huset har haft torvtak med näverunderlag. I början av 1950-talet fick ett par av Över-Enhörnas

snickare uppdraget att byta torven till tegeltak.

- Huset blev avklätt och kallt, atmosfären försvann berättar Arnold Wahlstedt som sparat och inramat en bit av det takets näver.

Under 30 år (1773-1803) var Jonas Blom, f.1727, kyrkoherde i Öfver-Enhörna. Han avled den 23 oktober 1803, samma dag han efter gudstjänsten invigt den nya Sockenstugan och hållit sin sista sockenstämma.

På en stenbunden backe nedom Öfver-Enhörna kyrka låg nya Sockenstugan med Klockareboställe. Byggnaden var 54 fot lång, 20 fot bred och 10½ fot hög (1 fot=2,97dm). Sockenstugan med förstuga disponeras af församlingen. Klockarebostaden omfattade 2ne Windsrum, förstuga, Stuga och Kök. Fähus med foderlada under tak av tegel på halm samt svinhus och vedbod hörde till klockarens bostad.

Byggnadens främre del var klockarbostad i 2 våningar. Från år 1803 var bortre delens nedre plan Ö-E Sockenstuga - en tid även småskola. Den vita tillbyggnaden blev Ö-E första egna poststation fr. den ¼ 1898.

Osäkert vilket år första skolundervisningen startade i Över-Enhörna. Ej examinerade klockare Ström var ordinarie lärare 1847. Från 1848 har Över-Enhörna haft examinerade folkskollärare och från 1875 också examinerade småskollärarinnor.

År 1868 uppfördes Över-Enhörnas första skolhusbyggnad. Skolhuset *kostade församlingen 2 831 Riksdaler och 74 öre förutom 65 stycken timmerstockar, emellan 2 och 300 kördagsverken, samt emellan 5 och 600 handtlangare dagsverken.*

Med folkskoleinspektörens medgivande skulle skolan *få delas uti tvenne afdelningar* tills småskola inrättats. Resultatet blev ej det bästa då småskoleavdelningen tog stor del av lärarens tid. Från 1875 nyttjades därför Sockenstugan till de yngsta med ord examinerade lärarinnan Johanna Lindström.

Reparation eller nybyggnad av klockarebostaden diskuteras kring 1897. Småskolan har stort behov av ny lokal. Skolinspektören påpekar brister.

Skolrådet uppmanas vidtaga nödiga åtgärder.

Våren 1899 beslutas om ny klockarebostad *af trä*. Vid byggnationen, samma år, används dels gamla Sockenstugan med Klockarebostad, dels Sockenmagasinet. På Sockenmagasinets plats uppföres så ett stolphus som likbod och koksod.

Patron Frans Ludvig Brinck på Ekensberg skänker tomt till skolbyggnad redan 1892. I januari 1895 erbjuder patron dessutom 30 000 tegel att avhämtas vid Ekensbergs Tegelbruk för *en lycklig lösning* av skolbyggnadsfrågan – enligt byggmästare Ramqvists ritning. Vinden på östra gaveln slutfördes sedan med träkubb då tegelmängden var lite knapp.

Stadsmäklare G Strandberg, Horns säteri, bidrar med 300 kronor till husgrunden. Under 1899-1901 uppför byggmästare Albert Karlsson både klockarebostad och småskola för 3 847 kr 60 öre. Nio dörrar från gamla bostaden får av Karlsson användas utan avdrag.

Över-Enhörnas nya Sockenstuga – Kommunalrum inreds nu på skolhusets vind. Kostnad 250 kronor samt utgift för möbler 75 kronor. Så kan då socknens nämnder börja nya seklet i ett nytt Kommunalrum.

Barbro E Sjöström

07-013. Småskolan Över-Enhörna.
Lärarinnan fru Högberg. År 1924.
Kommunalrummet är på 2:a våningen (gavelfönstret).

Källförteckning:

Ankarberg Carl Henrik, förste antikvarie, Länsstyrelsen
Centralarkivet Ste, äldre protokoll
Enhörna Kommun, Schnell Ivar, 1966
Lemke Alf, uppteckningar sommaren 1957
Nord Familjebok band 14, 1890,
Nord Familjebok, *Ugglebanden* band 14, 1911, band 26, 1917
Svensk byggnadskultur, Erixon Sigurd, 1947

Sagesmän:

Andersson Rune, f. 1929
Andersson Tore, f. 1916
Ingårda Lars, f. 1933
Johansson Erik, f. 1898
Wahlstedt Arnold, f. 1930

Våra samtalscirklar

Under tre kvällar hösten 2012 hade vi samtalscirklar med temat Sandviken, Ekeby gård och Äleby. De blev snabbt fullteknade så vi gjorde samma sak i februari. Vid alla tillfällen delade vi med oss till varandra intressant information om de olika platserna. I höst skall vi sammanställa materialet om Sandviken och Ekeby gård i vår skriftserie så att det blir tillgängligt för övriga enhörnabor. Äleby får vänta till ett senare tillfälle. Vi avslutade träffarna med en vandring med start på Ekeby gård där vi tittade på grunden till den gamla tvättstugan byggd 1760 och som nu är flyttad till Valla (tidigare Smörbyttan) och fortsatte förbi torpen Floda, Jakobsberg(nuv. Pizzerian) och platsen för Hammarstugan i kvarteret Kokerskan på Lostigen.

/Anne-Marie

Gruppen samlad framför huvudbyggnaden på Ekeby

Gamla tvättstugan från 1760

Tvättstugan efter flytt och renovering

Enhörna Teatersällskap gör nu en nysatsning för att åter kunna erbjuda enhörnaborna teaterföreställningar i vår vackra anläggning i Årby Loge. Ta chansen att se vår teaterlada och samtidigt stödja teaterföreningen så att man får möjlighet att sätta upp egna föreställningar.

Stöd ångbåtstrafiken. Åk med s/s Mariefred

TURLISTA 2013

Stockholm - Enhörna - Mariefred

- 18 juni - 25 aug. trafik tisdag - söndag.
- 31 aug. - 14 sept. trafik lördag och söndag.

Tilläggsplats i Stockholm: Klara Mälarstrand invid Stadshusbron.

10.00	Från	STOCKHOLM	Till	20.00
11.50		Sandviken		17.50
12.25		Enhörna-Ekensberg		17.30
13.30	Till	MARIEFRED	Från	16.30

Priser Stockholm - Mariefred. (Biljetter köpes ombord)

- Tur och retur: 270 kronor
- Enkel resa: 190 kronor
- Barn 6-16 år: Halvt biljettpris

FÖLJ MED PÅ EN MUSIKALISK RESA där Brickrums Bya Teater presenterar familjeföreställningen **BJÖRN & BENNY** från Hep Stars till Kristina i Årby Loge, Enhörna

Lördag 17 augusti kl. 19.00-21.00

Ensemblen spelar, sjunger och berättar om
Benny Anderssons & Björn Ulvaeus karriärer
från pojkdrommar till ett musikimperium
med låtar från 45 års musikskapande

Servering

(innan föreställningen och i pausen)

Kaffe/te/dricka/
grillkorv/ hembakat kaffebröd

Biljetter á 160:-

köpes på plats 1 timme innan föreställningen –
eller via «www.tickster.com»

VÄLKOMNA!

**Enhörna
Teaterförening**

- i samverkan med ABF Södertälje-Nykvarn

www.enhornateater.se

Falkgården öppettider

För att tillgodose alla förfrågningar och önskemål om att få se Falkgården ännu en gång så kommer vi att ha öppet under några dagar i höst. Öppettiderna är mellan kl. 12-16. Välkommen! Christer o Ingela Falkfors

Augusti: 17-18, 24-25, 31

September: 1, 7-8, 21-22

Oktober: 5-6, 19-20, 26-27

November: 2-3

Enhörna Hembygdsförenings styrelse:

Leif Tellestedt, ordförande	tel: 550 447 05	(leif.tellestedt@telia.com)
Olle Karlsson, vice ordf	tel: 550 440 37	(olov.karlsson@live.se)
Britt-Mari Gylefors, sekr	tel: 550 421 30	(b.gylefors@telia.com)
Birgitta Wulkan, kassör	tel: 550 491 28	(birgittawahlstedtwulkan@hotmail.com)
Anne-Marie Andersson	tel: 550 420 16	(anne-marie.majhem@telia.com)
Mona Elveskog	tel: 550 420 28	(elveskog@telia.com)
Lena Björk	tel: 550 490 63	(lena.x.bjork@telia.com)
Gertrud Nilsson	tel: 550 421 25	(gertrud@skogshyddan.eu)
Anders Östensson	tel: 070 6871581	(andersostensson@hotmail.com)
Bo Staflund	tel: 552 461 35	

Box 39, 151 96 Enhörna, Medlemsavgiften är 100/150:-/år (enskild/familj), Plusgiro 23 89 45-0

Hembygdsmuseet hålls öppet söndagar juni-sep, 13.00 - 16.00. Tag kontakt med någon i styrelsen om du vill besöka museet vid annan tidpunkt. Besök föreningens hemsida: www.hembygd.se/enhorna-hembygdsforening

